

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 • Publicerad den 23 september 2009

[Klicka här för utskriftsvänlig version](#)[Läs mer om dopning på idrottsforum.org](#)[Läs mer om idrott och juridik på idrottsforum.org](#)[Läs mer om dansk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org](#)

Kontrolsport

Ask Vest Christiansen

Institut for Idræt, Aarhus Universitet

Kampen mot dopning inom idrotten har trappats upp betydligt på senare tid. Statistik från World Anti-Doping Agency (WADA) pekar i och för sig i en annan riktning; i kvantitativa mått mätt tycks antalet tester ha minskat under de senaste fem åren, liksom antalet positiva test. Men nu är det inte bara WADA som agerar antidopningspolis – och det handlar inte längre bara om kvantitativa mått. Förutom den internationella organisationen finns det nationella antidopningsorganisationer som kontrollerar bruket av otilåtna substanser, och i samma område verkar de stora idrottsorganisationerna. Och de senare uppvisar

en ibland närmast fanatisk hållning; följande citat av Lamine Diack, president i Internationella friidrottsförbundet är belysande: "The IAAF will use every method available to it in the next 5 months to chase down the minority of athletes who may be thinking of cheating and committing fraud against their fellow competitors in Beijing." Så det kan räcka att "tänka" för att det ska beivas. Det blir med andra ord många kontrollanter, många kontroller.

Men det finns ännu en aspekt på detta, en betydligt mer besvärande aspekt, och den gäller den personliga integriteten. Enligt det nya WADA-reglementet från 2009 måste varje atlet ange exakt var han eller hon befinner sig under en timma varje dag, hela året, för att kontrollanten ska kunna hitta vederbörande om ett test har beslutats. Och som det ofta blir när man ger enskilda tjänstemän på lägre nivåer stor makt och visst ansvar, så har många antidopningskontrollanter utvecklat ett slags lägervaktsmentalitet med uttalade auktoritära drag. Det saknas verkligen inte exempel på detta, och i sin debattartikel om antidopningsetablissemangets storebrorsfasoner inom internationell elitidrott redovisar Ask Vest Christiansen några av dem. Nu har en del atleter gått samman och tagit kamp mot det de uppfattar som svårartade kränkningar av personlig integritet och privatlivets helgd. Och, hävdar Christiansen, om moderna elitidrottare förväntas tävla "rent", så måste man också kunna kräva av idrottens organisationer att de upprätthåller de medborgerliga fri- och rättigheterna i sin kamp mot dopning.

Ask Vest Christiansen är Ph.D. och adjunkt vid Institut for Idræt, Aarhus Universitet. Han är redaktör och medförfattare till boken *Kontrolsport: Big Brother blandt atleter og tilskuere* som utkom i augusti på Syddansk Universitetsforlag. Institut for Idræt var värd för konferensen "Doping and Legal Rights" (20–21 augusti), som bland annat dryftade den intensiva övervakningen av atleter. Detta inlägg är en utvidgad version av en debattartikel som tidigare publicerats i *Weekendavisen*.

"Det var aldrig meningen at 1984 skulle være en instruktionsmanual!" Sådan sluttede hollænderen Yves Kummer, et foredrag for et par måneder siden. Kummer, der som tidligere rugbyspiller på landsholdsniveau er formand for Internationale Eliteatleter, henviste naturligvis til George Orwells fremtidsvision (skrevet i 1948, publiceret i 1949), hvor overvågningsapparat eliteatleter i vore dage må underlægge sig, for at få lov til at dyrke deres sport. De skal bl.a. rapportere deres opholdssteder tre måneder frem i tiden (de såkaldte *whereabouts*), angive én time i døgnet, hvor de helt sikkert kan findes et bestemt sted, og huske at indberette enhver afvigelse herfra. De skal stå til rådighed for dopingkontrol fra både WADA (World Anti Doping Agency) og deres nationale anti-doping organisationer såvel som for kontrol fra deres respektive forbund.

Internationale Eliteatleter (eller *EU Athletes*) organiserer mere end 25.000 professionelle idrætsfolk fra 15 europæiske lande. En af deres hovedbekymringer har siden stiftelsen i 2007 netop været, at deres privatliv er kommet under stadig større pres parallelt med at kampen mod doping i elitesport er blevet intensiveret. Kummer understregede at sammenslutningen af Internationale eliteatleter naturligvis støtter dopingkampen; "We love WADA", som han sagde.

Det store spørgsmål er, hvordan man vægter atlethers rettigheder i forhold til dopingkampens effektivitet. Hvad er kriterierne for at føre en effektiv kamp mod doping uden at krænke atlethers rettigheder som borgere og ansatte? Hvordan beskyttes de personfølsomme data de bliver bedt om at afgive, og hvordan undgår man at krænke privatlivets fred? Hvor langt kan man tillade sig at gå for at vinde krigen mod doping? I øjeblikket føler stadig flere atleter at tingene udvikler sig i en utilfredsstillende og farlig retning. Pædofile og prøveløsladte har flere rettigheder end atleter, sagde Kummer i sit foredrag.

Det er fordi dopingproblemet opleves som en trussel mod sporten, at der er taget så drastiske midler i brug. Ikke mindst cykelsporten har følt sig presset. F.eks. anmodede den internationale sammenslutning af professionelle cykelhold (AIGCP) i efteråret 2006 den internationale cykel union (UCI) om, at gøre DNA test obligatorisk for professionelle cykelryttere, til trods for at tiltaget var juridisk uholdbart. Det bekymrede ikke formanden for AIGCP, belgieren Patrick Lefèvre: "Vi kan ikke tvinge rytterne til at bakke op om vores anmodning, men dem der nægter, må så påtage sig konsekvenserne. For eksempel kunne et hold vælge ikke at forny kontrakten [med en modvillig rytter]." Det er en trussel der er til at forstå. Den italienske cykelrytter Paolo Bettini, der selv var rytter på Lefèvres Quick Step hold, lod sig imidlertid ikke kyse: "DNA test af cykelryttere absurd [?] Og at gøre DNA test obligatorisk er endda endnu mere uacceptabel! Den slags gør man kun mod morderne. Siden 1997 har vi været nødt til at stå til rådighed for blodtest, men nu taler de om at krænke alle vores rettigheder."

Indvendingen mod Bettini og co. ligger lige for. Cykelrytterne har med deres omfangsrige dopingbrug selv været skyld i det nuværende regime. Kritikere, der som Bettini taler mod den dramatiske indskrænkning af atlethers rettigheder, mødes typisk af to argumenter. Det ene er det såkaldte konsekvensetiske argument, der siger, at gevinsten for fællesskabet, ved at sikre en ren og fair sport, er større end det tab atleterne individuelt lider gennem krænkelserne af deres rettigheder. Det andet argument lyder, at atleterne jo bare kan stoppe, hvis de ikke bryder sig om lugten i bageriet. Der er ikke nogen der tvinger dem til at dyrke sport. Den tidligere chef for WADA, canadieren Dick Pound, har f.eks. sagt: "Sportens reguleres af regler som uanset hvor kunstige eller arbitrære de måtte være, frivilligt accepteres af deltagerne. Hvorfor et løb er 100, 200 eller 1.500 meter er egentlig ligegyldigt. Det er også ligegyldigt hvorfor en kuglestødskugle vejer det den gør eller hvorfor et hold består af så og så mange spillere. Dette er de vedtagne regler. Punktum." Og i modsætning til hvad der gælder i det omkringliggende samfund, kan man blot gå et andet sted hen, hvis man ikke bryder sig om reglerne, har Pound understreget: "Deltagelse i sport indebærer tilmed mere valgfrihed end ens deltagelse i samfundet i almindelighed. Hvis du er uenig i sportens regler er du fuldkommen fri til at bakke ud, i modsætning til hvad der gælder din mulighed for stille dig uden for samfundets lovgivningsmæssige rammer. Men deltager man, så må man acceptere reglerne."

Pounds argument abonnerer på en forestilling om sport som en fritidsinteresse. Men sport er ikke længere en hobby for glade amatører. At være eliteatlet er i dag anerkendt som et fuldtidsjob. I lyset heraf er Pounds argument problematisk, da de testmetoder atleterne er tvunget til at underkaste sig, for at få lov at deltage, ikke følger almindeligt accepterede standarder i demokratiske samfund for retten til autonomi og privatlivets fred. Derfor lyder det ikke urimeligt, når Kummer og hans kolleger kræver, at selvom sporten naturligvis skal bevare autonomi over sine egne regler (inklusive dopingreglerne), må man samtidig sikre at disse regler ikke får forrang over atlethers rettigheder som borgere og ansatte.

Hvis atlethers valg derfor står mellem at konkurrere efter reglerne eller slet ikke at konkurrere, så er deres støtte til reglerne ikke baseret på et frit valg, sådan som Pound hævder. På baggrund af atlethers indordning under reglerne, kan man altså ikke afgøre om de finder dem rimelige. At atleterne hidtil (stiltiende) har fundet sig i stramninger og mere overvågning er således ikke det samme som at de finder dem rimelige, og at systemet virker krænkende er hævet over enhver tvivl.

Lad os se på tre eksempler: 1) En prominent atlet med et uplettet [fläckfritt] doping-cv blev orienteret om at hun var kandidat til at modtage en 'årets atlet-pris' kort før afholdelsen af ceremonien på landsdækkende tv. På grund af det korte varsel var hun ikke i stand til at ændre hendes *whereabouts*, så da en dopingkontrollant dukkede op idet hun var på vej ud af døren, blev hun tvunget til at vælge mellem ikke at dukke op til ceremonien og overrækkelsen eller at få registreret en "udeblivelse fra test", hvilket kan give to års karantæne. 2) En anden atlet, også med et uplettet doping-cv, fortalte at dopingkontrollanten havde

” I tillæg til 'en time om dagen reglen' er atleterne forpligtet til at lukke dopingkontrollørerne ind i deres private hjem på et hvilket som helst tidspunkt af døgnet, og på forlangende tisse i kontrollantens påsyn.

hevet ham ud af et møde i den bank hvor han arbejdede. Han kunne ikke gennemføre testen der, eftersom han havde sin to-årige datter med og ikke ønskede at hun skulle se testen eller forlade hende, mens han gik på toiletet med dopingkontrollanten. Han måtte derfor aflyse mødet og køre med kontrolløren hjem (kontrollanter skal følge atleten konstant indtil testen er afgivet), før han i privaten kunne trække bukserne ned til knæene, skjorten op til livet og i kontrollørens påsyn afgive testen. 3) I marts 2008 bankede kontrollanterne fra den flamske antidopingenhed på hos cykelrytteren Kevin van Impe. To dage tidligere havde Kevins hustru, Sally, født parret en søn, men drengen var født for tidligt og døde seks timer efter fødslen. Sally var netop kommet tilbage fra hospitalet, og da kontrollørerne mødte op sad parret sammen med bedemanden for at arrangere begravelsen. Det var ubejligt. van Impe bad dopingkontrollørerne komme igen senere. De insisterede imidlertid og advarede om, at hvis han nægtede at lade sig teste, ville det blive registreret som en "udeblivelse fra test", hvilket som sagt kan give op til to års karantæne. Der skulle afgives en urinprøve her og nu. "Det kunne jeg selvfølgelig ikke", har van Impe forklaret. "Jeg ville hellere end gerne have fyldt glasset hurtigst muligt for at få ham ud af døren, men jeg havde bare tusind andre ting i hovedet, så det tog nærmest en time før det lykkedes. Derefter skulle vi udfylde alle papirformularerne."

Og med de seneste stramninger i WADA-koden fra 2009, hvor atleterne skal opgive præcist hvor de befinder sig én time om dagen, 365 dage om året, har stadig flere atleter råbt vagt i gevær. For praktisk taget er der tale om én times husarrest året rundt. Og atleterne kan ikke holde ferie fra denne ordning, sådan som det ellers kræves i EF-arbejdstidsdirektivet. I tillæg til 'en time om dagen reglen' er atleterne forpligtet til at lukke dopingkontrollørerne ind i deres private hjem på et hvilket som helst tidspunkt af døgnet, og på forlangende tisse i kontrollantens påsyn. I praksis betyder det at Den Danske Grundlovs § 72 om boligens ukrænkelighed ikke gælder for dem. Alt sammen fordi de muligvis kunne have brudt en sportslig regel. Det at dope sig er ikke en kriminel handling. Atleter er ikke kriminelle mistænkt for forbrydelser, men mennesker der har gjort sport til deres levevej. Og det er i det perspektiv indgrebenes proportioner skal vurderes.

Det er disse proportioner der har fået 65 belgiske atleter; cykelryttere, fodbold- og volleyballspillere, til at lægge sag an mod den flamske regionale regering, der håndhæver WADA's regler i den flamsktalende del af Belgien. De mener, at WADA-kodens nye retningslinjer krænker deres rettigheder på en måde der er i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 om beskyttelse af privatlivets fred. Også tennisspilleren Raphael Nadal har sagt at han er klar til at følge hans 65 belgiske kolleger i deres sagsanlæg. Og FIFPro, de professionelle fodboldspilleres sammenslutning, har forberedt et lignende sagsanlæg med omtrent samme motivation.

Sagerne er et nybrud. Hidtil har kun få atleter turde forsøge sig med sådanne sager. Først og fremmest fordi, at den der brokker sig over dopingreglerne kaster mistanke på sig selv. Dernæst fordi det for den enkelte atlet er vanskeligt at fremføre et argument om at vedkommendes ret til privatlivets fred er blevet brudt. Ikke kun fordi det kræver tid, tålmodighed og dyr advokatbistand, men også fordi man må kunne oversætte en subjektiv opfattelse af en krænkelse til juridiske anklager og kategorier. Det i sig selv kan være en vanskelig og frustrerende øvelse. Dels fordi et begreb som "privatlivets fred", kan forekomme tåget, dels pga. den juridiske praksis der tilsiger, at man bør undgå at inddrage folks subjektive opfattelser af at være offer for en krænkelse.

Men også andre faktorer forhindrer at individuelle opfattelser af krænkelse bremser udviklingen mod øget overvågning. En af de væsentlige er, at lovgivningen og de internationale konventioner om brud på rettigheder vedrørende privatlivets fred, primært er rettet mod staters overvågning af og overgreb på individer, mens en række af de nye former for overvågning man finder i sporten, udføres af ikke-statslige organisationer, som f.eks. anti-dopingmyndigheder, internationale sportsforbund eller privatejede cykelhold. Vælger man at ligge sag an mod sådanne ikke-statslige organisationer, står man væsentligt svagere end hvis modparten var en statslig organisation. Men derudover ligger der selvfølgelig en begrænsning for atleter, eller små grupper af atleter, eftersom de ofte er oppe imod store og økonomisk velkonsoliderede organisationer eller institutioner.

At kontrollen af atleterne er blevet så omfattende som den er, skyldes ikke kun at nogle atleter snyder. Det har de altid gjort. Væsentligere er det, at sporten er blevet en lukrativ forretning for mange mennesker og organisationer, og de er

afhængige af at forretningen er sund og ser sund ud. Derfor har man etableret et kontrolsystem til eliminering af det problem der truer forretningen.

Dopingkampagnen ser med andre ord ud til at blive ført primært for at sikre sportens lukrative image, og ikke for at sikre atleterne muligheden for at konkurrere uden brug af præstationsfremmende stoffer. Skal sporten fortsat have atleternes opbakning må man imidlertid til at opgive troen på at problemet løses ved at stramme garnet yderligere. På samme måde som det er et krav at atleterne respekterer idealet om fairplay, må også sportens organisationer sikre at almindelige borger- og frihedsrettigheder ikke krænkes i jagten på flere sponsorer og en ren sport. *1984* var ikke en instruktionsmanual.

Kilder

www.euathletes.info

www.cyclingnews.com

Mortensen, Valeur & Tranberg (red): *De Overvågede*, Books on Demand, 2009.

Christiansen, Ask Vest (red.) *Kontrolsport*, Syddansk Universitetsforlag, 2009.

Copyright © Ask Vest Christiansen 2009